

AASTA, PESA-AASTA JA VARIAASTA

Juba viiendat aastat tegutsevad laste-aedades ja koolides omamoodi pesad – lugemispesad. Kui linnupesad on tehtud oksaraagudest ja kõrtest, siis lugemispesade ehitusmaterjaliks on raamatud ja padjad. Lugemispesa eesmärgiks on toetada laste lugemishuvi: lugemispesas on raamatuga tore ja hea olla. Kirjastus Koolibri on olnud lugemispesade sõber nende algusest saadik, varustades pesasid harivate raamatute ja pehmete patjadega.

Praeguseks osaleb „Lugemispesa” projektis 72 kooli, 15 lasteaed-alkooli ja 127 lasteaeda. 22. mail kogunesid pesahoidjad ehk mentorid Eesti Lugemisuühingu ja Tallinna Keskraamatukogu ühisseminarile, millega tähistati Eesti Lugemisuühingu projekti „Lugemispesa” edu Euroopas – võitnud Euroopa lugemispesaprojektide auhinna *International Reading Association Award for Innovative Reading Promotion in Europe* võitu. Lisaks sellele autasutati lõppeva õppeaasta parimaid

pesasid muu hulgas ka Koolibri lauamängukomplektiga „Lugemismängud 2”.

Tänases lehes tutvustame teiste seas ja soovime koolilõpukingituseks tähtpäevaluulevalimikku „Päev on aja aken”. Selle raamatu kaante vahele on koostajad Merike ja Kaider Vardja kogunud kümnete eesti luuletajate värsid kiriklike, riiklike ja rahvakalendri tähtpäevade kohta. Neid luuletusi lugedes kangastub nii elavalt silme ette aastaring Eestimaal. Õigemini mitte ainult silme ette, vaid ka ninna ja kõrvu, sest liiks külma talveöö sinakasmustale taevale võib luuleraamatu lehekülgedelt haista lõikuspühist viljalõhna või kuulda lahkuvate kurgede kurba kluugutamist. Selline jõud on sõnal, kui ta on meisterlikult vormi saanud.

Naljakas on mõelda, et kooliga ning haridusega laiemalt seotud inimestel on kaks eri alguse ja lõpuga aastaringi. Astrooloogiline aasta ja õppeaasta. Tegelikult ei jäta see n-õ

variaasta puudutamata kedagi. Kevaditi ja varasuvel ei saa elada märkamata viimaseid päevi koolipinki kulutavaid abituriente tutipidusid pidamas, automasse koolimajade juures aktuselisi ootamas ning lillesülemitega õpilasi ja õpetajaid. Pärast jaanipäeva tühjeneb ja vaigineb linn, olgu see siis Tallinn või Abja-Paluoja. 1. septembril jälle paneb laulusalmist tuntud rida „Kõik on uus septembrikuus” südame põksu-ka teistel kui 1. klassi astujatel. Näib, nagu dikteeriks koolielu meie kõigi elamist ja olemist.

Õpetajaid ei tundu praegune kriisiaeg kuigivõrd ohustavat. Põhiharidus on kohustuslik ka majanduse languse perioodil ning õpetajale kohta pakkuvaid töökuulutusi leidub lehtedes ehk kõige enamgi. Soovime kõigile Koolibri Uudiste ja Õpetajate Lehe lugejatele rõõmsat aasta lõpu ning pikka, sooja ja puhastavat suve.

TEIE KOOLIBRI

Lugemispesa projektijuht Kaja Kivisikk annab auhinna-mentor Diana Lüberile.

HEA KINGITUS KOOLI LÕPETAMISEKS!

LUULEVALIMIK „PÄEV ON AJA AKEN”

Rõõmsad kaugused...

Aed. Sirged hekid.

Puud sosinal jutlevad pargis.

Jooksujalu kõik läksid.

Sa trepil

õitsvas vaikus seisatud vargis.

Ehteis kirsipuud.

Aas õitetules.

Jällenagemist! Jumalaga...

LEILI ANDRE

„Päev on aja aken / päev on paistalaskja / õlalepatsuja / päästja petis...” on kirjutanud Arvi Siig oma luulekogus „Valguse nimi” (Kupar, 1993). Selle luuletuse algusvärs on saanud pealkirjaks kogumikule, millesse on koondatud valik rahva- ja kiriku-

kalendri ning riiklike tähtpäevade ja riigipühadega seotud luulet, mis on ammutatud eesti rikkalikust luuleklassikast. Siin on luuletusi, mis käivad tähtpäevade kohta, ja luuletusi, mis on neist inspireeritud. Valimik on üksiti *licentia poetica* ehedamaid näiteid: tähtpäeva käsitatakse kui läheta ja ajendit, mis ärgitab luuletajat looma uusi tähendusi, mõtisklema maailma, elu ja inimeste üle.

Valimikus on esindatud suured klassikud nii möödanikust (Marie Under, Henrik Visnapuu, Bernard Kangro jt) kui ka tänapäevast (Mats Traat, Viivi Luik, Jüri Talvet, Katrin Tammik jpt), samuti noorema põlvkonna autorid (Chalice, Kätlin Kätlin, Merca, Anne Prangel, Aidi Vallik jpt), kes paistavad silma huvitava mõttemaailma, mõjusa sõnumi ja nõrke vormikeele poolest. On autoreid, kes on tuntud ühtaegu nii luuletaja kui ka lauljana (Henry Laks, Chalice, Lauri Saatpalu). Ehkki luuletused on valitud peamiselt tähtpäevade temaatikast lähtuvalt, peegeldub kogus muidugi ka koostajate maitse. See koostamisprintsip on võimaldanud esitleda erilisel viisil tekste eri ajastustest ja autoritelt. Muu hulgas leidub nii murdekeelseid luuletusi kui ka rahvalaule. Peale tuntud luuletuste sisaldab kogumik vähem levinud, sh ajakirjades või ajalehtedes ilmunud luuletusi (nt Arkadi Reigo „Sina”, Valve Laar „Koolitee, sinu keerdrepi mööda...”, Arvi Rimmel „Viimane koolikell”), samuti luuletusi, milles kajastuvad vähem tuntud tähtpäevad (nt käädiri-, seitsmevenna-, madli-, kolletamis- ja luutsinapäev). Kajastatud on ka noorte- ja koolikalendri tähtpäevi, nagu sõbrapäev, viimase

koolikella päev, koolilõpupäev, tarkusepäev, õpetajate päev.

Iga tähtpäeva kohta on lisatud lühitutvustus, milles valgustatakse selle päritolu ning tähtsaimaid ja põnevamaid tavaid, sh neidki, mis levinud vaid piirkonniti. Nt luutsinapäeva kohta on kirjutatud: *Luutsina- ehk luutsipäev on pühakuks kuulutatud neitsi Lucia märtrisurma (u 300. a) mälestuspäev. Rahvapärises on luutsipäeva ööd peetud aasta kõige pikemaks, mil arvati liikvel olevat ka kurjad jõud. Ida-Eestis võeti ette luutsina ehk kurja jõu kottiajamine, et kariloomadele ei saaks halba sündida. Eelõhtul oli komme käia ka perest peresse luutsiks. Luutsid arvati tulevat luuaga: kui pere lapsed hästi lugeda ei osanud, ähvardati neid luuaga.*

Valimik põhineb aastaringil ja on üles ehitatud kalendrikuude kaupa. Viimases peatükis lisandub kimp luuletusi selliste päevade kohta nagu sünnipäev, pühapäev, argipäev, teiskupäev, sajupäev, kinnitamaks, et tähtis ja väärtuslik on ka mis tahes argiaeg. Lisamaterjali annavad rahva- ja kirikukalendri tähtpäevade ülevaade, riiklike tähtpäevade ja pühade loend ning tähtpäevi käsitleva kirjanduse ja luulekogude loetelu raamatu lõpus.

„Päev on aja aken” pakub avastus- ja lugemisrõõmu kõigile luulesõpradele. Raamat sobib suurepäraseks kingituseks nii põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajatele kui ka kõigile teistele kirjandus- ja kultuurihuvilistele.

MERIKE VARDJA,
KAIDER VARDJA,
koostajad

VÄIKE HEA MÖTE

„Väike hea mõte” on lõbusate sõnamänguliste lugude kogumik, milles on 21 pala. Igas loos keerleb jutt suuremal või vähemal määral mingi sõna ja sellega seotud väljendite ümber. Lugude siduvateks joonteks on sõbralikkus ja heatahtlikkus.

Kogumiku avalugu on väikesest Heast Mõttest, kes mööda välju ringi lendab ning kannakinnituseks kohta otsib. Veidi kummalisi ning ootamatuid tegelasi leidub lugudes veelgi. Nii kohtub lugeja näiteks hindega Üks, Ilmaeide ja Ilmataadiga, Hea ja Kurjaga, Ninatarga ja Ninalolliga, Vanakraami- ning Uuskraamikaupmehega, Öö ja Päevaga. Lugudes leiab aset väga erinevaid juhtumisi, mõned neist naljakad, mõned üsna ootamatud. Näiteks otsustavad ühes loos katusekambris vanaduspäevi veetvad Must Masendus ja Must Südametunnistus ajaviiteks mustkunstniku torukübarast üllatusi välja tõmbama hakata, kuid kübarast tuleb välja midagi täiesti ootamatut. Kõik jutud on illustreerinud Meelis Arulepp, kelle karikatuursed pildid sobivad lugude humoorika stiiliga ning pakuvad omakorda lugemise kõrvale mõnusat avastamisrõõmu.

Iga keele ja kirjanduse õpetaja teab, kui huvitav ning vajalik on tundides õpikmaterjali kõrval ka uue- mat ilukirjandust kasutada, et õpilastes selle vastu huvi tekitada. Olles ise samuti aastaid II koolistmes keelt õpetanud, arvan, et selle kogu lühikesed jutud on just sobilik lisamaterjal I ja II kooliastme eesti keele tundidesse. Õpetaja töö hõlbustamiseks on juba enne suve algust Koolibri kirjastuse kodulehel (www.koolibri.ee) kogumikku tutvustava teksti juu-

res üleval hulk kuulamisharjutuste töölehti, mida on võimalik sealt kerge vaevaga printida ning õpilastele paljundada. Harjutusi on väga erinevaid: traditsioonilisi lünktekste, valikvastustega kuulamisharjutusi, rist-sõnu, sõnastus- ning loovüleandeid (nt päevaplaani või kutse koostamine, iseloomustuse, kirja ja kirjelduse kirjutamine).

Loodetavasti pakub jutukogu mõnusat lugemist erinevas eas inimesele. Võib-olla leiab mõni lugeja kogumikust üles ka enda jaoks selle väikese hea mõtte, kuidas ise samamoodi kauni emakeele väljendusrohkest ära kasutada ning sõnadega mängida.

REET BOBÕLSKI
autor

